

ВІДГУК

офіційного опонента, доктора педагогічних наук, професора **Вознюка Олександра Васильовича** на дисертацію **Каніболоцької Ольги Анатоліївни** «Теоретико-методичні засади професійної підготовки вчителя іноземної мови в системі неперервної освіти», подану на здобуття наукового ступеня доктора педагогічних наук за спеціальністю 13.00.04 – теорія та методика професійної освіти

Актуальність теми дисертації та її зв'язок із галузевими науковими програмами. Дисертаційна робота присвячена актуальному дослідженню процесу професійної підготовки вчителя іноземної мови в системі неперервної освіти, що впливає із потреби щодо модернізації іншомовної підготовки, визнанні іноземної мови як обов'язкового освітнього компоненту та ключового засобу міжкультурної комунікації, переосмислення місця й ролі вчителя іноземної мови та вдосконалення системи його професійної підготовки. Зазначене дослідження впливає із таких чинників, як інтеграція України в міжнародне співтовариство, розширення соціально-економічних, соціокультурних, освітньо-наукових взаємозв'язків із різними державами, необхідність реформування вітчизняної системи освіти відповідно до критеріїв і показників міжнародних стандартів

Сучасні законодавчі стратегічні документи, що визначають пріоритети української педагогічної освіти вмотивують звернення до найновіших надбань педагогічної теорії, вітчизняного та світового досвіду

Актуальність дослідження підтверджується й тим, що представлена до захисту дисертаційна робота виконувалася в контексті тематичного плану наукових досліджень Запорізького національного університету в межах теми кафедри викладання другої іноземної мови «Теорія і практика неперервної професійної підготовки майбутніх учителів іноземних мов» (ДР 0123U104629); проєкту Erasmus+ KA2 «Розвиток потенціалу підготовки учителів іноземної мови як шлях до впровадження багатомовної освіти та європейської інтеграції України» (10427-ERP-1-2019-1-EE-ERPKA2-CBNE-JP).

Дисертанткою обґрунтовано актуальність, теоретичну й практичну значущість проведеного дослідження через всебічному розкриттю ступеня розробленості проблеми та певними суперечностями, представленими у вступі. Ці суперечності знайшли певне вирішення на сторінках дисертації, що постає одним із найсуттєвіших показників якості проведеного науково-педагогічного дослідження.

Найбільш істотні наукові результати, що містяться в дисертації.

Дисертаційне дослідження базується на розумінні дисертанткою професійної підготовки вчителя іноземної мови як цілісної, відкритої, багаторівневої системи, що забезпечує процес його неперервного професійного становлення й розвитку, а також ефективність його

професійно-педагогічної діяльності відповідно до актуальних соціальних вимог, освітніх та професійних стандартів.

У результаті проведеного дослідження набули подальшого розвитку теорія та практика професійної підготовки вчителя іноземної мови в системі неперервної освіти (положення щодо проєктування змісту навчання; основні шляхи вдосконалення якості освіти; неперервність, наскрізність, змістове й науково-методичне забезпечення).

Дисертанткою удосконалено як понятійно-категоріальний апарат професійної педагогіки («неперервна освіта», «вчитель іноземної мови», «професійна підготовка», «готовність вчителя іноземної мови до професійної діяльності», «неперервна освіта»), так і компоненти, критерії, показники, рівні сформованості готовності вчителя іноземної мови до професійно-педагогічної діяльності; зміст нормативно-методичної документації професійної підготовки вчителя іноземної мови у фаховій передвищій, вищій та післядипломній освіті; науково-методичне забезпечення неперервної професійної підготовки вчителя іноземної мови на основі використання: як інноваційних форм і методів навчання, спрямованих на інтенсифікацію, активізацію саморозвитку та професійного вдосконалення, так і інформаційно-комунікаційних технологій, засобів дистанційного навчання, що створюють умови для самостійної та професійно-пошукової діяльності, інформаційно-педагогічного супроводу.

У результаті проведеного дослідження здобувачем:

цілісно розкрито науково-теоретичні основи та охарактеризовано сучасний стан професійної підготовки вчителя іноземної мови у вітчизняній та зарубіжній системах неперервної освіти в різних закладах освіти;

розроблено і обґрунтовано концепцію, зміст та структурно-функціональну модель професійної підготовки вчителя іноземної мови в системі неперервної освіти; критерії та показники готовності вчителя іноземної мови до професійно-педагогічної діяльності;

підготовлено низку навчально-методичних матеріалів щодо різних аспектів професійної підготовки вчителя іноземної мови в системі неперервної освіти;

побудовано технологію формування готовності вчителя іноземної мови до професійно-педагогічної діяльності та окреслено особливості моніторингу якості професійної підготовки вчителя іноземної мови в системі неперервної освіти;

створено організаційно-методичну систему неперервної професійної підготовки вчителя іноземної мови та експериментально перевірено ефективність зазначеної системи, а також концепції, змісту та структурно-функціональної моделі професійної підготовки вчителя іноземної мови в системі неперервної освіти.

Ступінь новизни основних результатів дисертації.

Завдяки здійсненому О.А.Каніболоцькою дослідженню у дисертації *вперше*:

визначено теоретичні та методологічні основи професійної підготовки вчителя іноземної мови в системі неперервної освіти на засадах системного, синергетичного, культурологічного, діяльнісного, особистісно-орієнтованого, акмеологічного, аксіологічного, комунікаційного, інноваційного, ітераційного підходів;

створено й науково обґрунтовано структурно-функціональну модель, що реалізує неперервність та наскрізність професійної підготовки вчителя іноземної мови, узгодженість і гармонізацію її змісту залежно від освітніх рівнів та індивідуальної освітньої траєкторії;

розроблено та апробовано організаційно-методичну систему неперервної професійної підготовки вчителя іноземної мови, що забезпечує умови для впровадження різноманітних форм підготовки, гнучкість використання комплексу методів і засобів навчання залежно від пріоритету професійного розвитку та самовдосконалення вчителя іноземної мови.

Ступінь достовірності та обґрунтованості наукових положень і висновків підтверджується теоретичним обґрунтуванням базових положень, висновків і узагальнень, сформульованих у дисертації, а також їх достовірність належно забезпечена використанням адекватного меті і завданням комплексу методологічних підходів і методів, переконливим критичним аналізом науково-дослідних українських і зарубіжних джерел, а також і результатами апробації результатів дисертації на численних конференціях. Відтак, основні теоретичні, методологічні й методичні засади проведеного дослідження, що визначають його стратегію і тактику, є достатньо переконливими. Дисертантка на різних етапах наукового пошуку послуговується широкою джерельною базою. Всі аспекти дослідження відображено у великій кількості публікацій – 74 наукових і науково-методичних працях, зокрема: 1 одноосібній монографії; 25 статтях у провідних наукових виданнях, 15 із котрих є одноосібними (6 – у виданнях, включених до баз Scopus, WoS; 19 – у наукових фахових виданнях України); 5 статтях в інших наукових виданнях; 25 навчальних і навчально-методичних публікаціях, 19 тезах матеріалів конференцій.

Значення для науки і практики отриманих авторкою результатів висновків дисертації.

Дисертаційне дослідження О.А.Каніболоцької гармонійно поєднує теоретики-методологічний, практико-орієнтований та експериментально-апробаційний аспекти, що дозволило відповідну цілісну концепцію професійної підготовки вчителя іноземної мови в системі неперервної освіти. При цьому дисертантка переконливо показало, що існуючий стан професійної підготовки вчителя іноземної мови в системі неперервної освіти потребує суттєвого вдосконалення відповідно до вимог державної політики щодо розвитку іноземної мови у сфері освіти, ринку праці в умовах євроінтеграції та глобалізації, що зумовлено порушенням принципів єдності та наскрізності освітніх програм і змісту підготовки, відсутністю гнучкості адекватно до суспільних змін та потреб. Констатовано наявність дисбалансу

в змісті навчання на всіх його етапах, а саме: під час фахової передвищої освіти увагу зосереджено на практико-орієнтованому аспекті; в ході вищої освіти – на мовному; під час підвищення кваліфікації – увага приділяється методичній / фаховій підготовці.

При цьому на основі глибокого і всебічного аналізу досягнень зарубіжних освітніх систем визначено, що освітня практика в зарубіжних країнах позитивно відрізняється від вітчизняної завдяки застосуванню інноваційних підходів, технологій, методів, методик, що сприяє покращенню якості та ефективності навчання, зумовлює конкурентоспроможність майбутніх учителів іноземної мови в сучасному мультикультурному світі. Це дозволило дисертантці збагатити певні аспекти вітчизняної освітньої системи у контексті теоретико-методичних засад професійної підготовки вчителя іноземної мови в системі неперервної освіти.

Обґрунтовані теоретико-методичні засади і концептуальні положення формування готовності вчителя іноземної мови до професійно-педагогічної діяльності в системі неперервної освіти можуть скласти основу подальших досліджень у галузі педагогічних досліджень та іншомовної професійної освіти не тільки вітчизняних, але й зарубіжних науковців.

До переваг роботи О.А.Каніболоцької можна віднести її колосальне **практичне значення**, яке полягає в тому, що розроблено й упроваджено в освітній процес велику кількість освітніх програм, силабусів, робочих програм дисциплін навчального плану, нових курсів, навчальні, навчально-методичні посібники, практикуми, словники, методичні рекомендації, навчально-методичні комплекси в системі електронного забезпечення навчання Moodle, дистанційні електронні навчальні курси, авторський діагностичний комплект для перевірки рівня сформованості готовності вчителя іноземної мови до професійно-педагогічної діяльності (які охоплюють як методики, так і технології навчання іноземних мов у вищій школі у контексті розвитку іншомовних мовленнєвих вмінь говоріння, формування комунікативної компетенції, з педагогічної практики, практики писемного мовлення з другої іноземної мови, методики викладання іноземної мови в середніх навчальних закладах, методики викладання іноземної мови для організації самостійної роботи, виробнича педагогічна/перекладацька практика, наскрізні й робочі програми навчальних, виробничих практик та ін.), створено Лабораторію освітньої програми «Середня освіта (Мова і література (англійська))» на основі кафедри викладання другої іноземної мови факультету іноземної філології ЗНУ. Такою розроблено та реалізовано організаційно-методичні заходи післядипломної професійної підготовки й підвищення кваліфікації вчителів іноземної мови, що забезпечили дієвий на постійній основі зв'язок «освітнє середовище ↔ студент ↔ учитель ↔ професійне середовище». Проведено семінари та майстеркласи в рамках проєкту «Розвиток потенціалу підготовки учителів іноземної мови як шлях до впровадження багатомовної освіти та європейської інтеграції України»,

курси підвищення кваліфікації вчителів іноземної мови, науково-методичні семінари для вчителів іноземної мови.

Матеріали дослідження можуть використовуватись у навчальному процесі закладів допрофесійної передвищої, вищої та післядипломної освіти для розробки нормативно-методичної документації, навчальних і навчально-методичних посібників, методичних рекомендацій, тестових завдань та ін.

Оцінка змісту дисертації, її завершеність у цілому.

Дисертація О.А.Каніболоцької за своїм змістом і формою є ґрунтовним, самостійним дослідженням, що складається зі вступу, п'яти розділів, висновків до розділів, загальних висновків, списку використаних джерел (765 найменувань, із них 160 – іноземними мовами), 6 додатків. Робота містить велику кількість таблиць (38) та рисунків (100). У вступі до дисертації чітко окреслено методологічний апарат, а саме дослідження виважено структуровано і системно організовано. На наше переконання, у роботі забезпечено відповідність її завдань та висновків, які логічно впливають зі змісту основного тексту дисертації. Висновки до розділів та загальні висновки належно аргументовані, містять системні узагальнення. Аналіз змісту дисертації переконує в тому, що здобувач досягла сформульованої мети дослідження і зреалізували зазначені у вступі завдання.

У *першому розділі* здійснено обґрунтування теоретично-методологічних основ професійної підготовки вчителя іноземних мов у вітчизняній системі неперервної освіти; визначено особливості професійної педагогічної діяльності вчителя / викладача іноземної мови в сучасному закладі освіти та основні вимоги до нього як суб'єкта неперервної освіти; проведено науковий аналіз проблеми професійної підготовки вчителя іноземної мови в системі неперервної освіти; розкрито сучасний стан та актуальність підготовки вчителя іноземної мови в Україні.

У *другому розділі* наведено особливості системи неперервної професійної підготовки вчителів іноземної мови в зарубіжних країнах, схарактеризовано властивості та структуру іншомовної підготовки вчителів іноземної мови у європейських країнах (Австрії, Німеччині, Польщі, Угорщині, Швеції, Фінляндії, країнах Балтії); розглянуто організаційно-змістові підходи до іншомовної педагогічної освіти, особливості практичної підготовки й організації післядипломної освіти вчителів іноземної мови в англійськомовних країнах (Велика Британія, Канада, США).

У *третьому розділі* науково обґрунтовано та визначено концепцію професійної підготовки вчителя іноземної мови в системі неперервної освіти; розглянуто сутність і структуру готовності вчителя іноземної мови до професійно-педагогічної діяльності; обґрунтовано та з'ясовано складники моделі підготовки вчителя іноземної мови до професійно-педагогічної діяльності; обґрунтовано зміст підготовки вчителя іноземної мови в системі неперервної освіти; визначено критерії ефективності формування готовності вчителя іноземної мови до професійно-педагогічної діяльності.

У *четвертому розділі* обґрунтована цілісна організаційно-методична система професійної підготовки вчителя іноземної мови в системі неперервної освіти

У *п'ятому розділі* проаналізовано теоретичне підґрунтя проведення експериментальної роботи; визначено мету, завдання, схарактеризовано стадії та етапи, викладено методiku організації експериментального дослідження; проаналізовано й узагальнено його результати; розкрито перспективні шляхи розвитку професійної підготовки майбутнього вчителя іноземної мови в системі неперервності.

Загалом, зміст рукопису дисертації, публікацій О.А.Каніболоцької дає підстави стверджувати, що проведене дослідження є завершеним і оригінальним, його результати містять переконливу наукову новизну, мають теоретичне і велике практичне значення.

Дані про відсутність текстових запозичень і порушень академічної доброчесності. Аналіз дисертації на предмет запозичень і порушень академічної доброчесності засвідчує про високий рівень її унікальності.

Дискусійні положення, зауваження та рекомендації. Загалом позитивно оцінюючи наукове і практичне значення отриманих дисертанткою результатів, варто зазначити деякі дискусійні положення щодо змісту роботи, а також висловити окремі побажання.

1. На основі аналізу досліджуваної проблеми виявлено суперечності у професійній підготовці вчителя іноземної мови в системі неперервної освіти (С. 30-31), які актуалізують окреслену проблему. Вважаємо, що в дисертації доречно було б розкрити вплив отриманих результатів дослідження на розв'язання визначених суперечностей.
2. У контексті аналізу теоретико-методологічних засад дослідження виявлено, що одним з методологічних підходів до формування готовності до професійно-педагогічної діяльності вчителя іноземної мови є ітераційний підхід. На наш погляд, його теоретичний та практичний потенціал розкрито досить схематично в порівнянні з іншими підходами.
3. Здійснюючи аналіз зарубіжного досвіду професійної підготовки вчителя іноземної мови в системі неперервної освіти (Розділ 2), на наш погляд, доцільно було більше уваги зосередити не тільки на системі неперервної освіти, а й на змісті підготовки саме вчителя іноземної мови, також доцільно розширити географію країн, освітні системи яких аналізувалися.
4. Уточнення потребує аналіз зарубіжного досвіду підготовки вчителя іноземної мови з точки зору статусу іноземної мови у контексті аналізу професійно-особистісних якостей вчителя іноземної мови як носія мови та вчителя іноземної мови, що не є носієм мови.

Варто вказати, що надані зауваження є рекомендаційними і тому не впливають на загальну позитивну оцінку наукового рівня дисертаційної роботи О.А. Каніболоцької.

Загальний висновок. Аналіз дисертації Каніболоцької Ольги Анатоліївни на тему «Теоретико-методичні засади професійної підготовки вчителя іноземної мови в системі неперервної освіти» засвідчує її актуальність, цілісність, самостійність, завершеність, належну наукову новизну і практичну значущість. Дисертація відповідає вимогам пп. 6, 7, 8, 9 «Порядку присудження та позбавлення наукового ступеня доктора наук» затвердженого Постановою КМУ від 17 листопада 2021 р. № 1197 «Деякі питання присудження (позбавлення) наукових ступенів» та Вимогам до оформлення дисертацій, затвердженим Наказом МОН України № 40 від 12.01.2017, що дає підстави для присудження Каніболоцькій Ользі Анатоліївни наукового ступеня доктора педагогічних наук зі спеціальності 13.00.04 – теорія та методика професійної освіти.

Офіційний опонент:

доктор педагогічних наук, професор,
професор кафедри англійської мови з методиками
викладання у дошкільній та початковій освіті
Житомирського державного університету
імені Івана Франка

Олександр ВОЗНІЮК

Підпис ВОЗНІЮКА Олександра засвідчую:
проректор з наукової і міжнародної
роботи Житомирського державного
університету імені Івана Франка
кандидат економічних наук, доцент

Тетяна БОЦЯН